

Små lagre

Branchevejledning om arbejdsmiljøet på små lagre

Indledning

Denne vejledning er skrevet for at forene regler og vejledninger med den virkelighed og hverdag, de ansatte i butikker med små lagre har.

En hverdag, hvor medarbejderne typisk kun opholder sig i kortere tid på lageret, hvor de benytter få simple tekniske hjælpemidler, modtager mindre partier varer og ikke har ret mange håndteringer.

Lagerpladsen er ofte små kælderrum, smalle reoler i gangene, tætpakkede baglokaler og små stødpudelagre i selve butikken. Varemodtagelsen kan være indrettet i en varegård, men kan også være på fortovet uden for bagdøren, på en parkeringsplads i en lille bag-gård eller på en trafikeret sidevej.

De begrænsede fysiske rammer gør, at butikkerne kan have brug for inspiration og ideer til, hvordan de små lagre bliver indrettet bedst muligt, så de lever op til reglerne om et godt arbejdsmiljø. Det er det, denne vejledning kan bruges til.

Arbejdstilsynet har haft vejledningen til gennemsyn og finder, at indholdet er i overensstemmelse med arbejdsmiljølovgivningen. Arbejdstilsynet har alene vurderet vejledningen, som den foreligger, og har ikke taget stilling til, om den dækker samtlige relevante emner inden for det pågældende område.

Indhold

	side
1 Transport- og adgangsveje.....	4
2	6
3 Flugtveje og nødudgange.....	8
4 Friplads ved brug af tekniske hjælpemidler.....	9
5 Arbejdshøjde og fri arbejdsplads.....	10
6 Reoler og vareplacering.....	12
7 Sikring mod nedfald af varer.....	14
8 Kunstig belysning.....	15
9 Orden og sikkerhed.....	16
10 Varemodtagelse og ompakning.....	18
11 Brug af stiger.....	20
12 Indeklima.....	22
13 Kartonknive.....	24

1

Transport- og adgangsveje

Der skal være god plads i både højde og bredde til personen, det tekniske hjælpemiddel og de varer, der transporteres. Det gælder også ved døre og porte til og fra lageret samt på trapper.

Der skal minimum være en **frihøjde** på 2,1 meter fra gulv til loft, på gange og døre, i passerer ved transport af varer.

Frihøjden kan over kortere afstande være lavere end 2,1 meter, hvis der i loftet er rør, ledninger eller andre faste installationer, som I ikke kan flytte. Alle skal dog fortsat kunne gå oprejst.

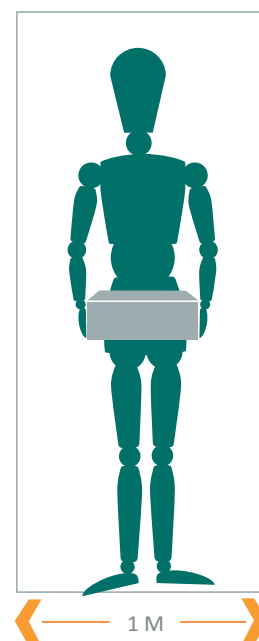
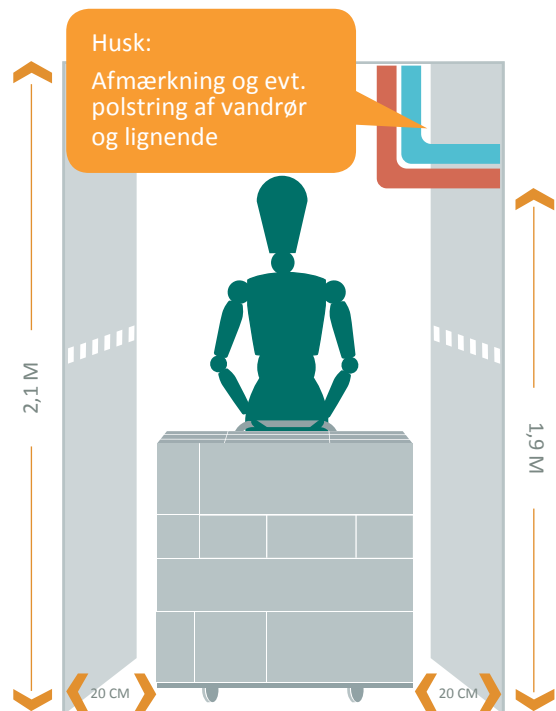
Hvis installationer sidder lavere end 1,9 meter, skal stederne være tydeligt markerede, og rørene eller ledningerne bør være polstrede med skumgummi eller lignende, så det ikke gøre ondt at ramme dem.

Hvis transport- og adgangsvejene anvendes som flugtvej må frihøjden i flugtveje intet sted være mindre end 1,9 meter.

På trapper skal der minimum være en frihøjde på 2 meter fra hvert trappetrin til loftet.

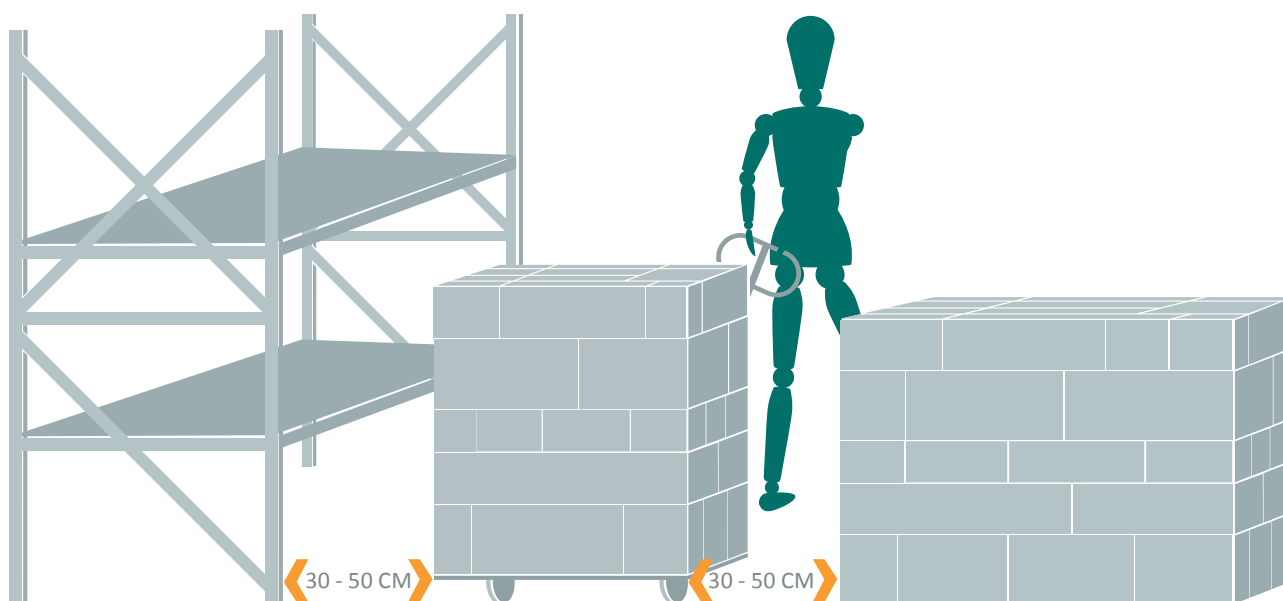
Trapper skal være minimum 1 meter brede i almindelige transport-, adgangs- og flugtveje. Fungerer trappen som en nødtrappe, skal den være mindst 70 centimeter bred.

En trappe, gang eller dør skal være ca. 1 meter bred, hvis der skal være tilstrækkelig plads til at bære kasser og varer.

Ved brug af palleløfter, sækkevogn eller rullebord på lagerområdet, bør der som tommelfingerregel være 30 - 50 centimeter fri luft på hver side af det, der transporteres.

Ved passage gennem en dør eller en port, bør der være omkring 20 centimeter fri luft på hver side. Hvis der nogle steder er mindre plads, skal der køres langsomt med varerne for at undgå klemte fingre og andre uheld.

2

Underlag, ramper og trapper

For at kunne gå og stå sikkert på lageret, og så det ikke bliver for tungt at trække og skubbe varer, er det vigtigt, at gulve, ramper, repos og trapper er i ordentlig stand.

.....

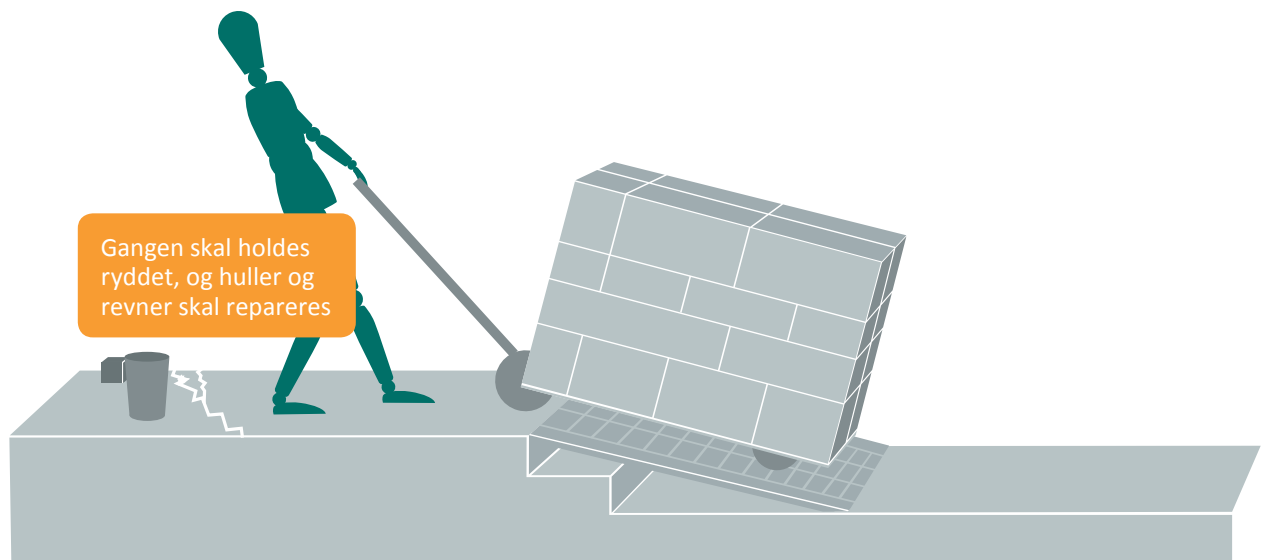
Generelt skal **underlaget** være stabilt, jævnt, vandret, fri for generende genstande og rod, og det må ikke være glat. Underlaget skal sikre et godt fodfæste. Eksempelvis har friktionen mellem fodtøjet og underlaget betydning for, om man kan færdes sikkert og for, hvor meget man kan trække og skubbe uden følelsen af, at læsset er for tungt.

Underlaget bør give så lille køremodstand som muligt, når man trækker og skubber på lageret. Hvis der er ujævnheder, som man ikke kan fjerne, kan man bruge palleløfter, sækkevogn eller rullebord med

større eller luftfyldte hjul. Ved f.eks. grus eller tykke tæpper bør man overveje at udskifte underlaget til en stabil overflade for at lette arbejdet.

Kravene til underlaget er det samme for udendørs arealer som for indendørs. Dog bør underlag i det fri være lette at rydde for sne og is, og de bør ikke samle vand.

Niveauforskelle ved dørtrin, trappetrin eller mindre kanter, der skal passeres med palleløfter eller rullebord, kan udlignes med **små ramper** af plast, træ eller metal. Husk at ramperne skal være forsvarligt fastgjorte, og at de skal have skridsikker overflade.

Ved forskel på gulvhøjder på mere end 0,5 meter, bør der være en trappe eller en rampe.

Er der indskudte plan, repos eller ramper med mere end 0,5 meters niveauforskel, skal der være et godkendt rækværk ved kanterne. Rækværket skal bestå af en håndliste anbragt i ca. 1 meters højde, knæliste anbragt i ca. 0,5 meters højde og en fodliste, som er mindst 10 centimeter høj.

Generelt skal alle niveauspring i gangarealer, også selv om de er lavere end en 0,5 meter, være afmærkede – eksempelvis med en gul stribe.

På **permanente ramper** og andre skrå underlag må stigninger maksimalt være 2 centimeter per løbende meter, hvilket svarer til forholdet 1:50. Hvis rampen er kortere end afstanden mellem f.eks. palleløfterens for-

hjul og baghjul, må stigningen dog være 5 centimeter per løbende meter, hvilket svarer til forholdet 1:20. Ellers bliver belastningen ved træk og skub for stor.

Trapper må ikke være for stejle. Det betyder, at vinklen mellem trappen og det vandrette plan ikke bør være større end 45 grader, og trinnets højde ikke bør være højere end 18 centimeter. Trappen skal som minimum have gelænder i den ene side, og gelænderet skal være ført forbi både øverste og nedste trin. Trinene skal være vandrette, skridsikre og behagelige at gå på.

Stationære trapper, der forbinder to niveauer, skal være boltet fast.

3

Flugtveje og nødudgange

Antallet og placeringen af flugtveje og nødudgange er beskrevet i regelsæt fra Erhvervs- og Byggestyrelsen og Arbejdstilsynet. Reglerne er omfattende og detaljerede. Ved ombygning eller nybygning af butikker er det derfor en god ide at søge særlig rådgivning for at sikre, at flugtveje og nødudgange er i orden.

Når flugtvejene og nødudgangene er etablerede og godkendte, skal de være ryddede og anvendelige. **Flugtveje og nødudgange** kan være gange, trapper, døre, vinduer eller andre områder af lageret, som bruges normalt, men i nogle butikker kan der være gange og døre, som udelukkende er flugtveje og nødudgange.

Oversigten over nødudgange og flugtveje på lageret bør hænge synligt på en væg, og den skal indgå i introduktionsmaterialet til nyansatte.

Flugtveje bør være oplyste eller på anden måde synlige. De skal være ryddet for varer, tekniske hjælpemidler og inventar både indenfor og udenfor lageret.

Hvis lageret ikke er indrettet, så det er nemt og overskueligt at se, hvor flugtveje og nødudgange er, skal der hænge sikkerhedsskilte, som tydeligt viser, hvor flugtvejene er.

Foran **døre og vinduer, der fungerer som nødudgange**, er det en god idé at male et felt på gulvet for at markere, at der ikke må stå varer, tekniske hjælpemidler eller inventar. Markeringen bør man lave på begge sider af nødudgangen, så døren eller vinduet ikke bliver blokeret.

Læs mere om flugtveje i Arbejdstilsynets vejledning A. 1.10 flugtveje og sikkerhedsbelysning (nødbelysning) på faste arbejdssteder.

Friplads ved brug af tekniske hjælpemidler

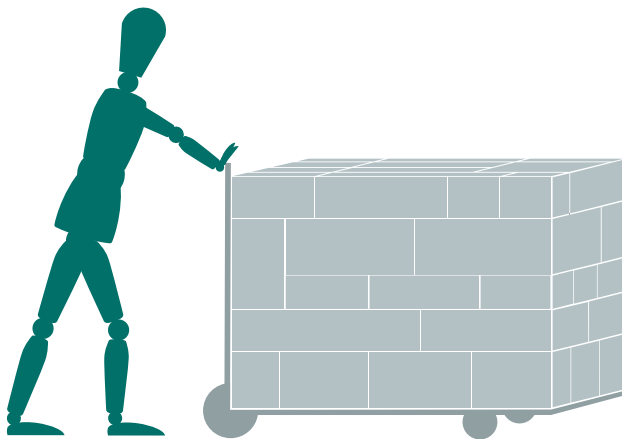
Rulleborde, palleløftere og sækkevogne kræver plads, når man bruger dem – nogle mere end andre. Overvej derfor hvilke tekniske hjælpemidler, der er mest hensigtsmæssige at anvende.

Når man **skubber** en palleløfter fylder ens krop 60 - 80 centimeter foran palleløfteren, når man **trækker** 70 - 90 centimeter.

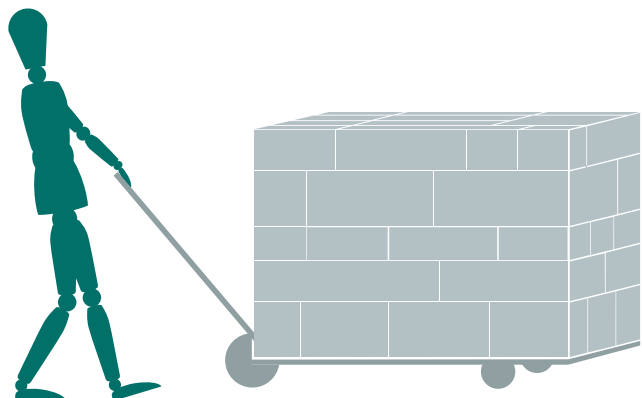
Da palleløfteren med en palle på er omkring 1,50 meter lang, skal der i praksis være 2 - 2,5 meter **fri plads**

i den bevægelsesretning, man skubber eller trækker. Hvis man skal kunne stille en palle vinkelret ind i en reol eller vinkelret på gangen, bør der ligeledes være et friareal ud for afsætningsstedet på 2 - 2,5 meter.

Vær bevidst om at palleløftere har større pladsbehov og venderadius end eksempelvis rulleborde og sækkevogne. Hvis der ikke er tilstrækkelig plads til en palleløfter på lageret, kan man med fordel bruge rulleborde eller sækkevogne til at transportere varerne, da de begge er nemmere at manøvrere.

← 70 - 90 CM —X— + Palleløfter —>

← 70 - 90 CM —X— + Stang —X— + Palleløfter —>

5

Arbejdshøjde og fri arbejdsplads

Ved indretning af lageret og anskaffelse af nyt inventar, bør det sikres, at der er tilstrækkelig plads til at udføre arbejdet i gode arbejdsstillinger, og at der er plads til at bruge eksempelvis palleløfter eller sækkevogn.

Der bør være en **arbejdshøjde** på mindst 2,5 meter til loftet i områder på lageret, hvor der er indrettet et fast arbejdssted, og hvor der arbejdes mere end en til to timer om dagen.

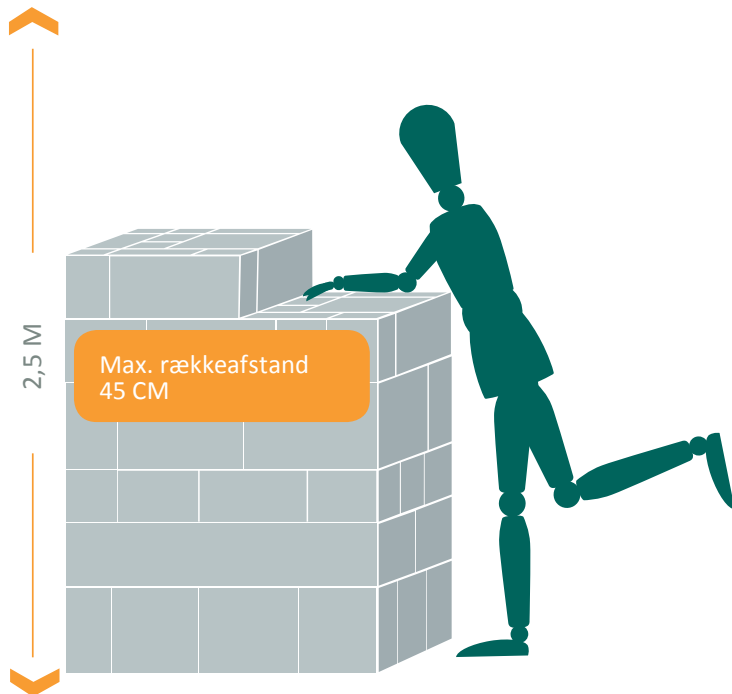
I mindre støttelagre, eksempelvis under trappe eller lignende små rum, må lofthøjden være mindre, betinget af, at varer kan afsættes og afhentes, uden at I behøver at gå ind i rummet.

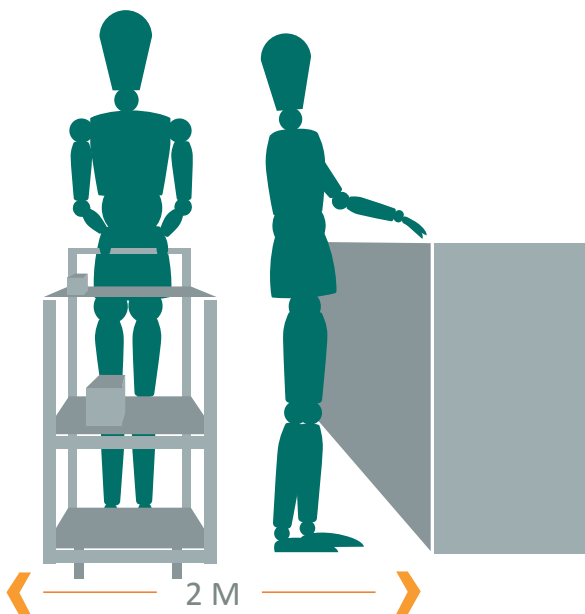
Hvis der er behov for, at man kan gå ind under en pallereol for at tage en vare, skal der være en frihøjde fra gulv til hylden ovenover på 2,1 meter.

I forbindelse med arbejde på lageret er det vigtigt, at der skabes den fornødne **frie arbejdsplads**.

Rækkeafstande ind til varer på pallen på over 45 centimeter kan være belastende for kroppen. Derfor er det en god ide at skabe plads fra to eller tre sider, når man eksempelvis tømmer en palle med varer.

Som tommelfingerregel skal man have en friplads på 1 x 1 meter omkring sig, så man frit kan bevæge sig og bruge en rigtig arbejdsteknik, når varer skal løftes.

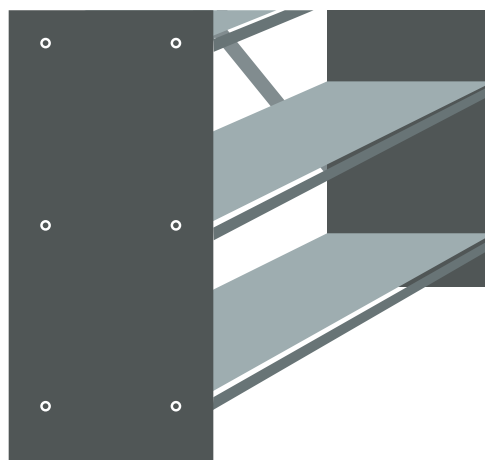

Foran arbejdssteder, hvor der både skal være plads til den, der arbejder på lageret og en kollega, der passerer bagom, bør der være mindst 2 meters fri bredde.

Skal du arbejde ved nederste lagerhylde, har du brug for en fribredde på 1,10 M

Når man arbejder ved de nederste lagerhylde og andre steder i lavt niveau, har man dog brug for omkring 1,10 meter omkring sig, mens man kan nøjes med 75 og 90 centimeter fri gulvplads ved stående arbejde ved en hylde.

Valg af reoler til lageret afhænger af, hvilke varer der skal være plads til, og hvordan de bedst placeres. Endvidere skal hylder, lagerreoler og almindelige reoler være stabile, så de ikke vælter eller braser sammen, og varer falder ned.

I hvilken grad en mindre reol bør boltes fast kommer an på, hvor dybe hylderne er, og hvor tunge varer, der er behov for at stille højt på reolen. Jo højere oppe på reolen, tyngdepunktet befinder sig, jo mere ustabil bliver reolen, og desto større er behovet for at bolte den fast.

Hvis der står flere mindre reoler på række, kan stabiliteten forbedres ved at bolte dem sammen med tværstivere i toppen af reolen. På den måde forebygger man også den såkaldte dominoeffekt, hvor en væltet reol vælter den næste.

Pallereoler skal være boltet fast til gulvet på alle reolben. Hvis pallereolerne står to og to med ryggen mod hinanden, skal kun de yderste reolben være boltet fast i gulvet, mens de to bageste hold skal være boltet sammen. Vanger skal altid være fastgjorte, og de skal være sikrede med en split.

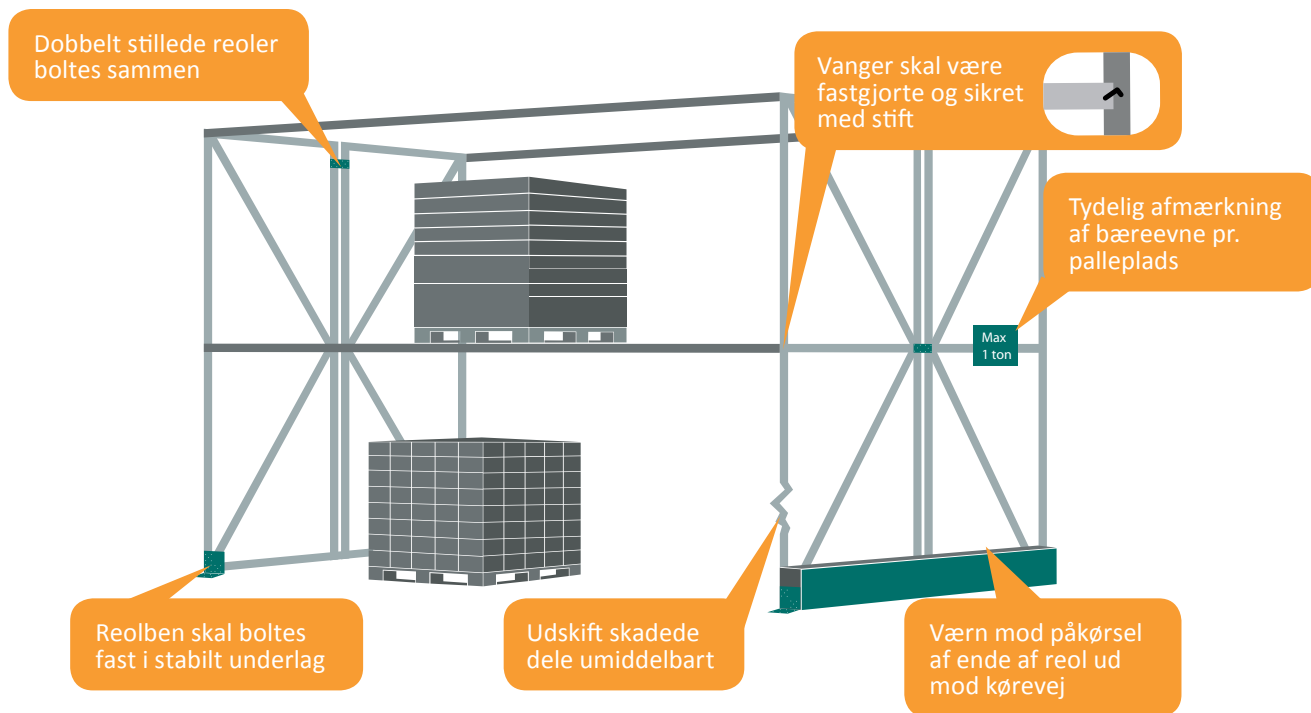
Når reoler skal boltes fast, skal underlaget være stabilt, så bolten sidder ordentligt fast og kan holde reolen.

Hvis reolerne står på eksempelvis fliser, SF-sten, asfalt eller lignende, hvor bolten ikke kan få ordentligt fat, skal det sikres, at bolten på anden vis sidder fast, eksempelvis ved at bruge jordspyd, støbte fundamenter eller lignende. Vær i øvrigt opmærksom på fabrikantens krav.

Hvis man skal kunne gå ind under lagerreolen for at hente en vare fra en plukpalle, skal frihøjden til den overliggende vange være i 2,1 meters højde. Hvis pallepladsen kun bliver brugt til opbevaring af paller, er det eneste krav til højden, at der skal være plads til pallen, og at der er 5-10 centimeters fri højde over den for at sikre, at varer ikke skubbes af.

Pallereoler skal være tydeligt mærket med den maksimalt tilladte belastning – eksempelvis for enden af reolen.

For alle typer reoler og hylder gælder det, at de skal repareres med det samme, hvis vangerne bliver bøjedede, reolben bliver påkørt, eller reolen på anden måde går i stykker. Enden af reolen skal være beskyttet med et værn, så den ikke bliver beskadiget, hvis den bliver påkørt.

Lagerhylder bør have en tilpas højde og dybde, så de er nemme at komme til. Rækkeafstanden ind på en hyldes bør være så kort som mulig og ikke overstige 45 centimeter.

Hylder, som sidder højere oppe end 1,6 meter, og som skal kunne nås fra gulvet, bør kun bruges til varer, som vejer under 3 kilo og til let returemballage.

Hylder og reoler bør have de tungeste varer i den nederste del og de lettere varer i den øvre del. De tungeste varer bør desuden som hovedregel være så tæt som muligt på hydlets forkant og i en højde mellem midtlårshøjde og albuehøjde.

Lagerhylder bør have en passende lav gnidningsmodstand for at lette indsætning og udtagning af varer. Dette er specielt vigtigt, når tunge varegrupper skal håndteres. Jo mere hård og plan overfladen er – jo mindre gnidningsmodstand.

Hav faste pladser til varerne og tænk på, at pladserne skal være logiske. Eksempelvis er det en god idé at stille de varer, der oftest håndteres, på de hylder, som er nemmest at komme til. Jo nemmere det er at hente og afsætte varer, jo mere motiverer det til at holde orden på hylderne og dermed undgå, at der står varer på gulvet. På den måde bliver det også nemmere at gå rundt på lageret eller køre med palleløfter og rullebord.

Vurder jævnligt om hylderne i højde og bredde passer til det aktuelle varesortiment, så varen kan sættes på rette hyldes, når den ankommer og lagerkapaciteten udnyttes bedst muligt.

Reolerne skal efterses i henhold til leverandørens brugsanvisning – normalt en gang årligt.

7

Sikring mod nedfald af varer

Det skal være sikkert at gå rundt på lagergange, hvor der er varer placeret i højden

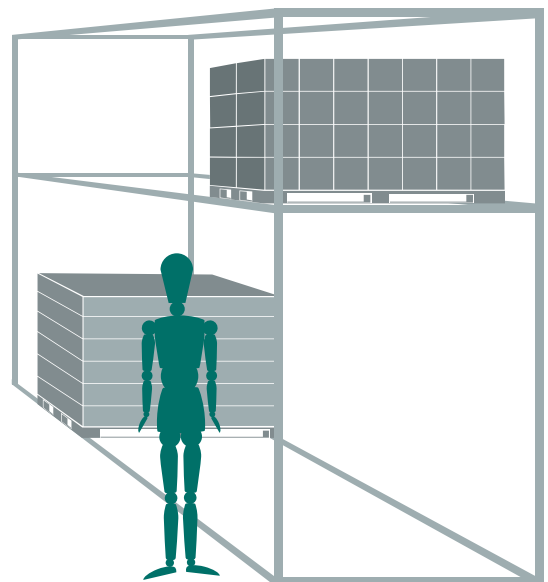
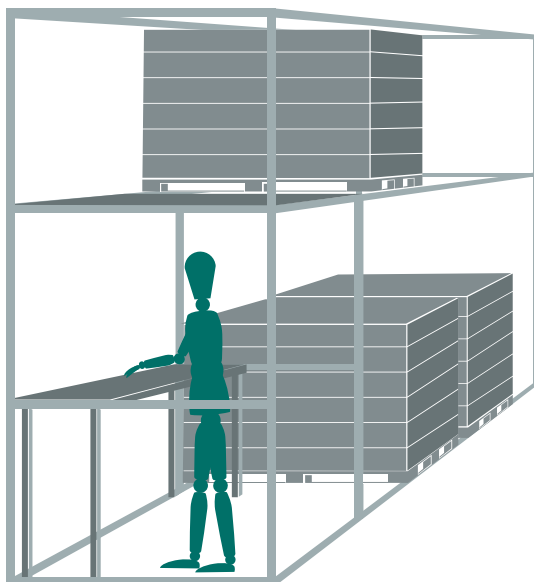
Når varer bliver sat på lagerhylder eller bliver stablet i højden, skal varerne være **placeret stabilt**, og de må ikke kunne vælte ned i lagergangen eller på de arbejdspladser, der er indrettet på lageret.

Kasser, der er åbne, eller paller, hvor folien eller emballagen er brudt, skal være folieret eller på anden måde sikrede, inden de bliver sat i højden på en lagerhylde.

Varer på hylder eller varer, som er stablet i højden, må ikke stikke ud i lagergangen på grund af nedfaldsrisiko, og fordi man kan komme til at gå ind i dem.

Er der indrettet en arbejdsplads eller en gangvej **under en pallereol**, skal personer nedenunder beskyttes mod nedfaldende varer. Det kan gøres ved at montere en fast plade eller net over arbejdspladsen eller passagen.

Ved enkeltstående reoler, der står ud i lagerrummet, er det nødvendigt at sikre mod **nedfaldende varer** på den anden side af reolen, f.eks. når varer sættes på plads i reolen. Bagsiden af reolen skal derfor sikres med et net, en fast bagplade eller andet fra 2 meters højde og opæfter.

Kunstig belysning

Ved valg af kunstig belysning til lageret, skal det sikres, at lyset er kraftigt nok, giver en passende farvegengivelse og er placeret rigtigt i forhold til arbejdet.

I de **udendørs arbejdsområder**, f.eks. bagindgang, fortov eller varegård og ved udendørs ramper skal der være opsat lamper, der giver et lys på minimum 50 lux.

Hvis man i indendørs arbejdsområder skal kunne læse, hvad der står på kasserne, når man skal finde en bestemt vare på hylderne, lave varekontrol, og andet synskrævende arbejde, skal der være tilstrækkeligt med lys på den flade, der skal læses. Som minimum anbefales 200-500 lux.

I stødpudelagre, som ikke bruges så tit, og i andre områder af lageret, bør belysningen som minimum være på 100 lux.

Hvis man på lageret har brug for at kunne skelne farvenuancer, som eksempelvis turkis og grøn eller at kunne se detaljer og eventuelle transportskader på varerne, bør belysningen i området være på 500 - 1500 lux og have en god farvegengivelse.

Lamper og lysarmaturer bør hænge midt i lagerrummet og i reolgangene, så de nederste hylder bliver bedst muligt oplyst, og det derfor er lettere at se varerne. Samtidig skal lamper og armaturer være placeret og afskærmet på en måde, så de ikke blænder eller reflekterer.

Uanset hvor godt et armatur er, lyser det dårligere, hvis det er beskidt. Rengør derfor lysarmaturer med fastlagte mellemrum.

Ophængt belysning skal kunne oplyse de nederste hylder, så selv små labels kan aflæses

Kvalitetskontrol kræver mere lys og god farvegengivelse

God orden på lageret gør det nemmere at færdes sikkert på lageret og at finde varerne.

Indret lageret, så hver ting har sin **faste plads**; f.eks. til stiger, palleløfter og rullebord og indret f.eks. en værktøjstavle til tommestok og hobbykniv samt en hylde til førstehjælpsskassen. Det skaber overskuelighed og motiverer til at holde orden.

Husk at aftale, hvordan I bedst fortsætter med at holde orden – aftal hvem der gør hvad og hvornår.

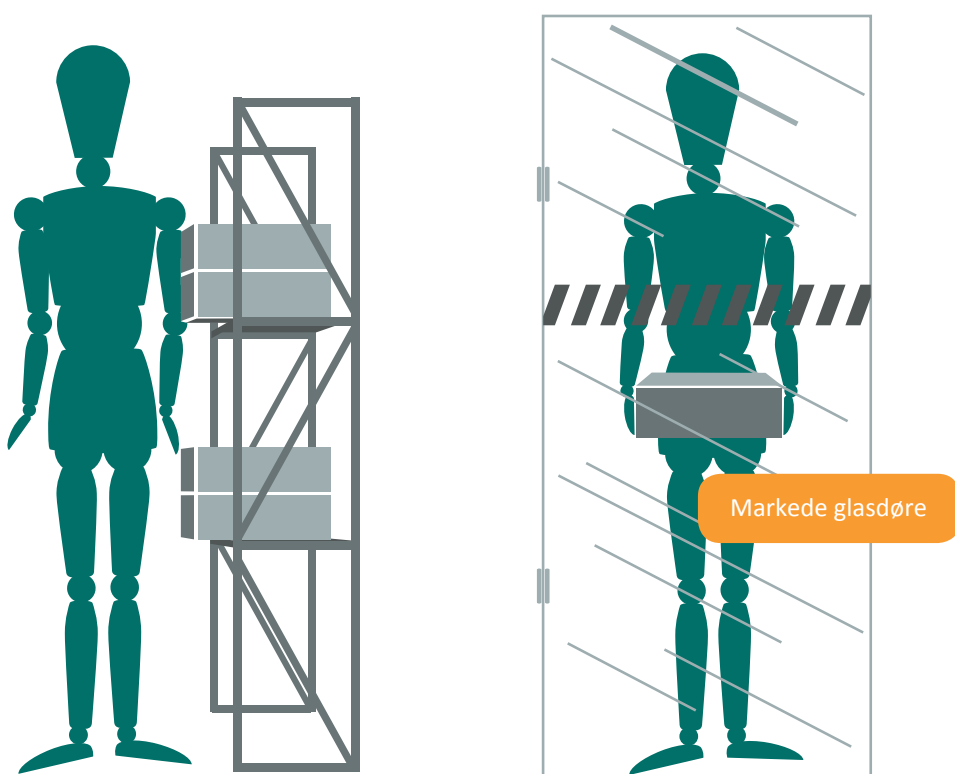
Fald eller snubleulykker kan forebygges ved at holde god orden på lageret. F.eks. ved at holde gange og arbejdsområder fri for varer og tømte paller. Tegn eventuelt linjer på gulvet for at markere de områder, som skal holdes fri for varer, tekniske hjælpemidler og andet.

Hold øje med at gulvene ikke er glatte. Hvis der ligger sne, mudder, vand eller lignende på gulvet, så hav retningslinier for at det bliver tørret op med det samme. Huller, løse klinker og andet, man kan snuble over, skal straks repareres.

Sko kan også have betydning for sikkerheden. Skoene skal sidde godt fast på foden og bør have en bøjelig og skridsikker sål. Der skal som udgangspunkt ikke anvendes sikkerhedssko.

Mange ulykker kan undgås ved, at alle bevæger sig sikkert rundt på lageret, ikke kravler i reolerne, ikke bruger palleløfterne som løbehjul eller kaster varer ned fra hylderne i stedet for at bære dem.

Slag og stød oplever man typisk på lageret, hvis varer stikker ud i gangen fra lagerreolen. Sørg derfor for at varerne er skubbet helt ind på hylderne. En anden typisk ulykke opstår, når man skal passere en glasdør, og man ikke har set, at døren er lukket. Det er derfor en god ide, at glasdøre er splintfri eller sikret på anden måde, og at de har en tydelig afmærkning i øjenhøjde f.eks. med gult skilt eller afstribe.

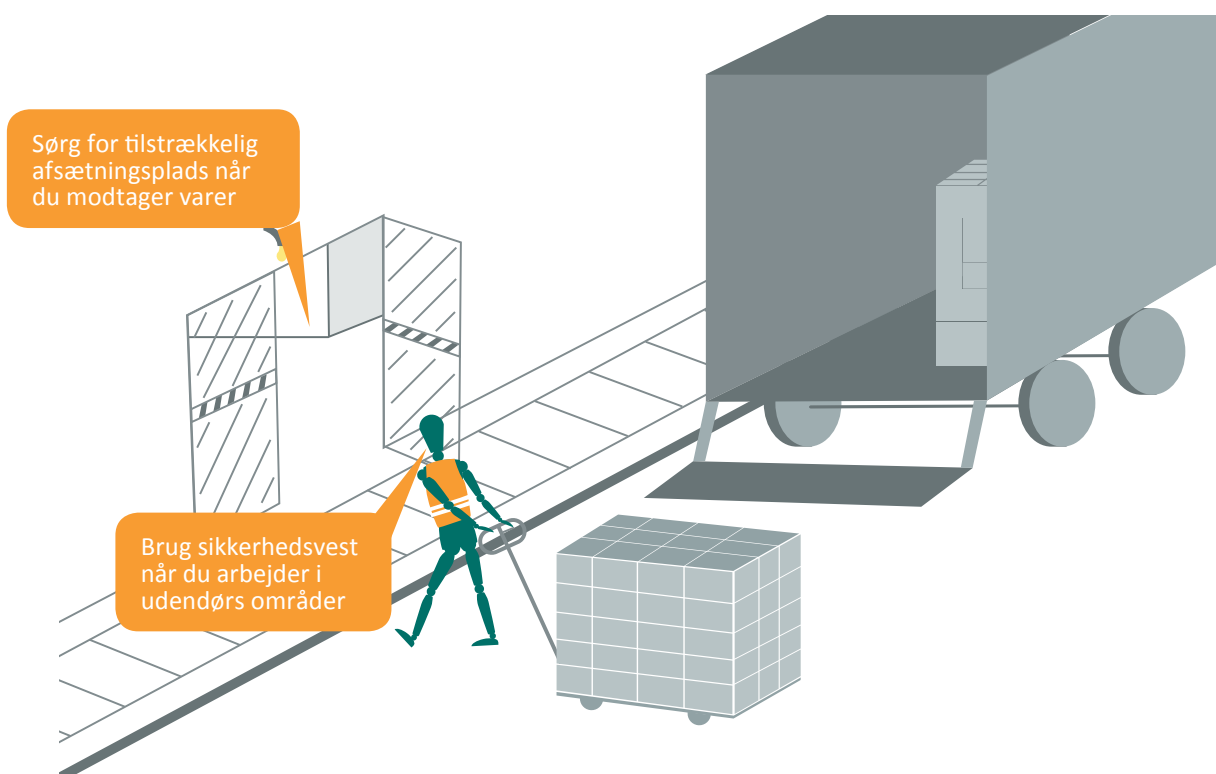
Hvis varemodtagelsen ligger ud til f.eks. en gågade, vej eller varegård, som ikke er overdækket, er det en god idé at sikre, at der er plads indenfor, så varerne kan komme ind så hurtigt som muligt.

Ved planlægning af hvordan varerne modtages, er det en god idé at sørge for, at der tæt på **indgangen til lageret** er ledige hylder eller fri plads på gulvet til at stille varerne på. På den måde undgår man også at blokere gange og arbejdsområder.

For at **undgå flere løft** end højst nødvendigt kan det være en god idé at bede leverandøren om at pakke pallen på en bestemt måde. F.eks. pakke de varer der skal bruges først, øverst. Eller pakke de varer sammen, som skal stå samme sted på lageret.

Hvis det er nødvendigt at gå **skiftevis udenfor og inden døre** for at få varerne ind på lageret, skal der være passende arbejdstøj til rådighed, f.eks. varmt, vind- og/eller regntæt tøj.

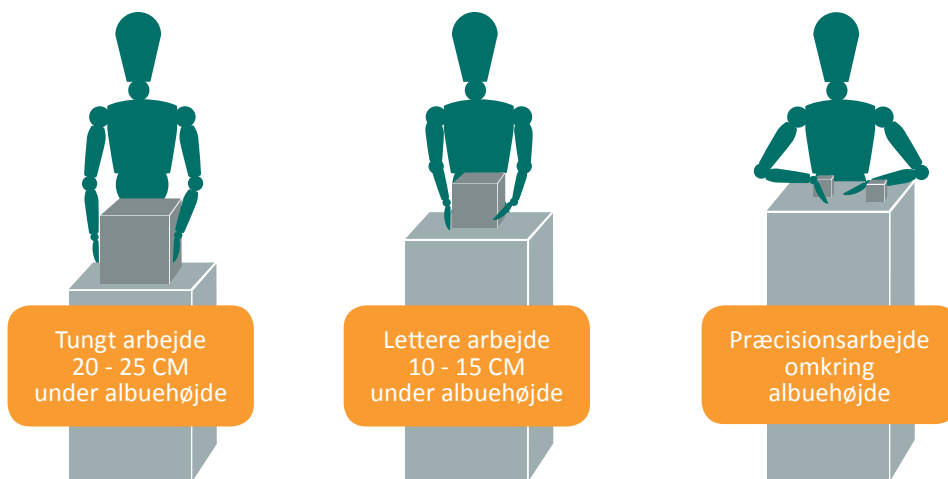
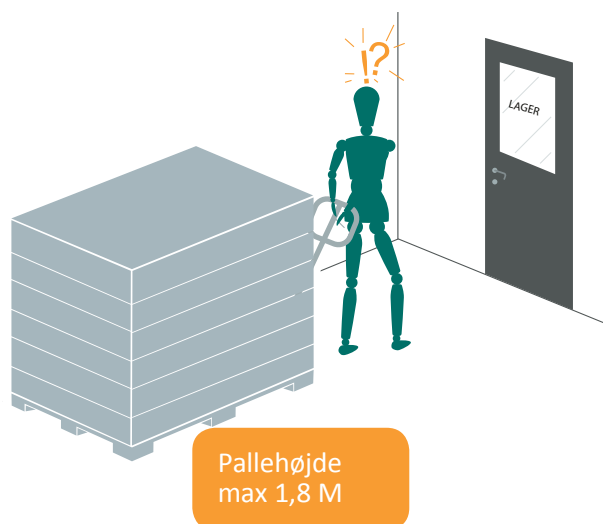
Skal varerne transporteres på en **trafikeret vej**, en befærde gågade eller i en varegård, hvor kørende og gående trafik ikke er adskilt, skal medarbejderne have en reflekterende sikkerhedsvest på, så de let kan ses. Sikkerhedsvesten skal også anvendes, hvis arbejdet foregår i dårligt oplyste udendørsområder.

Find ud af hvor brede og høje **døre, porte og gange** er og tag højde for det allerede ved bestilling af varerne. Når varerne er pakket og leveret under hensyntagen til jeres pladsforhold, bliver det lettere at køre dem ind og håndtere dem på lageret uden at skulle læsse eller pakke dem om. Måske kan det være relevant at bede leverandøren levere nogle varer på halv- eller kvart paller i stedet for store paller.

Bliver varen eksempelvis leveret på sækkevogn, er det oftest mest praktisk, at der også bruges en sækkevogn til at flytte varen videre på lageret for at spare unødvendige løft.

For at **sikre gode arbejdsstillinger** og overblik over pallen bør pallehøjden ikke overstige 1,8 meter. Pallen skal være pakket på en sådan måde, at man ikke behøver at række højere end 1,6 meter for at få fat i varen.

Arbejdsfladen, hvor man skal stå og håndtere og ompakke returvarer, sende varer til reparation eller ompallete, bør være stabil og have en arbejdshøjde, som passer til personen og opgaven. Arbejdshøjden bør være omkring albuehøjde ved præcisions-

arbejde, 10-15 centimeter under albuehøjde ved arbejde med lette varer og 20-25 centimeter under albuehøjde ved tungt arbejde. Arbejdsfladen kan efter behov være et midlertidigt arbejdsbord af bukke og en træplade eller et højdejusterbart.

Ved brug af stige er det vigtigt, at stigen er stabil, at der er plads til den, og at underlaget er jævnt og stabilt. Tænk også på, at det skal være sikkert at bære varen op eller ned ad stigen.

Trappestiger er en let og stabil løsning, når man skal nå hylder og varer, der er højt placeret i reolerne. Med en trappestige kan man få en god arbejds højde og en mindre rækkeafstand til de varer, man skal nå. Man må bære ting med begge hænder både op og ned ad trappestigen, hvis den har brede trin og en hældningsgrad på mindre end 45 grader.

Enkeltstiger og wienerstiger er løse stiger, som er nemme og praktiske at bruge, når man skal have fat i mindre varer højt oppe, som man kan have i én hånd.

Man må ikke komme højere op på stigen end tredje-øverstestigettrin. Stigens to øverste trin kan eventuelt males røde for at markere, at man ikke må stå på dem. Man skal altid have front mod stigen både op og ned.

Løse stiger skal stå med en hældning på ca. 75 grader for at stå stabilt. Når man bruger en stige som fast adgangsvej til eksempelvis en repos, som er et indskudt plan, eller et loft, skal stigen være skruet fast eller på anden måde fastgjort, så den ikke skrider ud eller vælter. Stigen skal være mindst en meter højere end det sted, man skal op til.

Enkeltstiger og wienerstiger er ikke hensigtsmæssige at bruge ved længerevarende arbejde. En tommelfingerregel er, at man højst bør arbejde fra stigen i en halv time ad gangen.

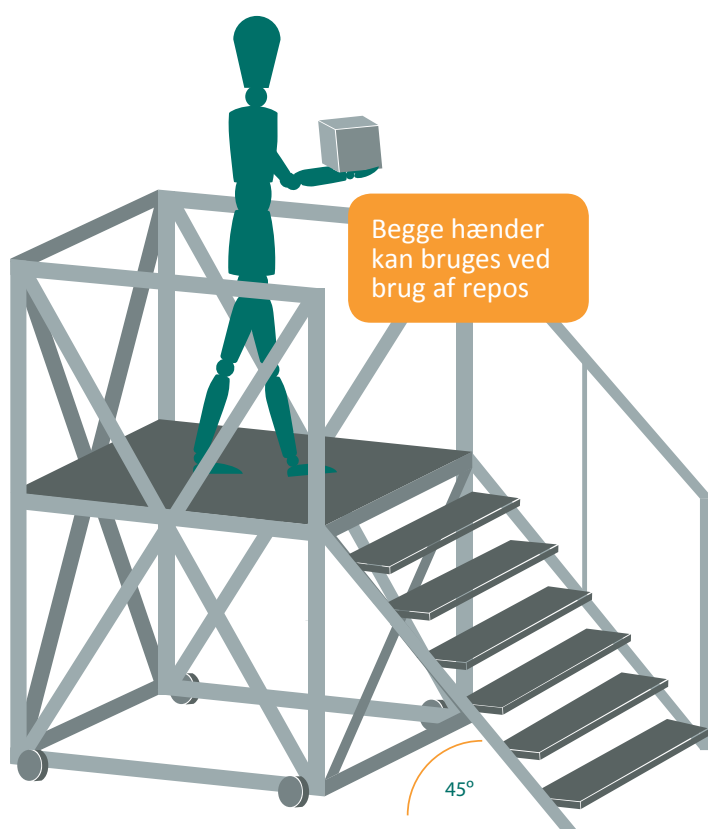
Platformstiger er en transportabel platform med trappe. De er gode til at komme op til højtplacerede hylder og til at opnå bedre og stabil arbejdsstilling, når man håndterer varer i højden; eksempelvis på lagerreolen eller når en høj varepalle skal pakkes ud.

Ting må bæres med begge hænder både op og ned ad platformstigen, hvis den har brede trin og en hældningsgrad på mindre end 45 grader.

Husk at alle stiger, uanset om det er løse stiger, trappestiger eller platformstiger, altid skal stå på et

plant og stabilt underlag. Hvor der anvendes stiger, skal der være tilstrækkeligt med plads til, at andre kan passere uden at støde ind i stigen. For at arbejde sikkert på stigerne, bør man have fastsiddende sko med bøjelig sål på.

Alle stiger skal være mærket med belastningsskema, brugsvejledning og med en godkendelse i forhold til standarden EN 131. Stigerne skal kontrolleres mindst én gang om året og vedligeholdes efter behov.

Ved hældningsgrad på mindre end 45 grader må varer bæres med begge hænder uden støtte på gelænder

Indeklima handler om træk, kulde, varme, støv, fugt og lugt og har betydning for alles velbefindende.

Når man åbner og håndterer mange pakker og varer på lageret, bliver der dannet **støv og snavs**, som kan give gener i øjne og i slimhinder, hvis det bliver hvirvlet op. Derfor bør lageret være indrettet på en måde, så det er nemt at holde rent, og gulvet skal støvsuges eller vaskes jævnligt i de områder, hvor der er meget trafik eller faste arbejdssteder.

Støv sætter sig både på lamper og i ventilationsanlæg, og derfor bør disse jævnligt, eller mindst en gang om året gøres rent.

Fugt kan sive ind på lageret gennem vægge, gulve eller lofter. På de fugtige overflader kan der opstå skimmelsvampe og bakterier, der kan give et sundhedsskadeligt indeklima. Sørg for at fjerne fugten.

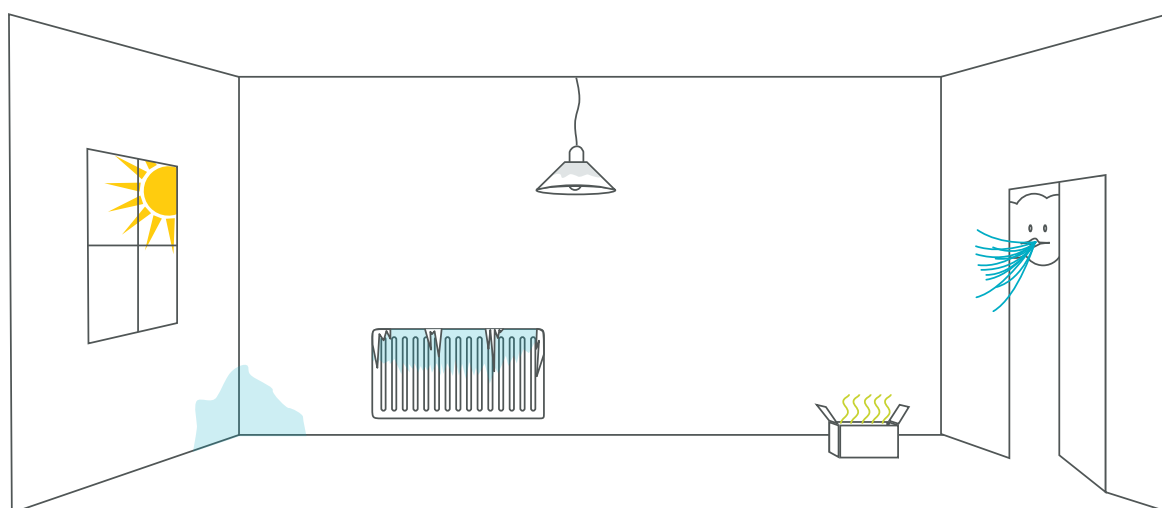
Fugten kan man i nogle tilfælde få bugt med ved at gennemtørre træ- og murværk med en affugter. Ved gamle skader kan det være nødvendigt at udskifte træ- og murværk.

Uanset om fugten bliver fjernet ved gennemtørring eller udskiftning, bør den bagvedliggende årsag til skaden, eksempelvis hul i taget, fjernes. Kontakt eventuelt en rådgiver for at få vurderet, hvor meget fugt der er, og hvordan den bedst bliver fjernet.

Lugtgener oplever man oftest på små lagre, når man åbner kasser med eksempelvis tryksager, eller som der er gået hul på, hvor væsker eller stoffer er sivet ud. Nyproducerede varer kan også afgive lugt.

Det kan være nødvendigt, at man lader kassen stå åben i nogle timer og "lugte af". Sørg desuden for at sikre god ventilation enten ved at åbne døre eller vinduer eller ved at tage kassen ud i et stort rum, inden den åbnes.

Undgå generende træk på lageret ved at lukke døre og vinduer, så der ikke opstår gennemtræk. Der kan også installeres tekniske løsninger til at forebygge **træk**, f.eks. lameller i døråbningen, hurtigporte eller lignende ved indgangen til lageret.

Helt grundlæggende skal arbejdsform, temperatur og påklædning passe sammen for at mindske gener ved **kulde og varme**.

De vejledende temperaturer i forhold til arbejdsformen er:

- Temperaturen bør ikke komme under 18 °C ved stillesiddende og stillestående arbejde og ved arbejde med lille fysisk anstrengelse. Det kan eksempelvis være ved varekontrol, varebestilling, eller når man kommer ud fra butikken for at hente enkelte varer på lageret.
- Temperaturen bør ikke komme under 15 °C ved arbejde med øget fysisk anstrengelse. Det kan eksempelvis være, når man pakker paller ud, henter et større parti varer fra reolen og lignende.
- Temperaturer under 15 °C bør ikke fremkomme på små lagre, med mindre der skal tages særlige hensyn til varerne. Såfremt arbejdet i lagerområder, varemodtagelse eller støttelagre er kortvarigt, kan temperaturer ned til ca. 10 °C dog accepteres.

Temperaturen på lageret bør under normale vejrforhold ikke være højere end 25 °C. Hvis temperaturen bliver højere, skal der findes en løsning til at sænke den. Det kan f.eks. være ventilation, ekstra isolering af bygningen eller solafskærmninger.

Hvis temperaturen i meget varme perioder er over 32 °C på arbejdspladsen og luftfugtigheden på 40-60%, skal ansatte med fysisk arbejde have passende pauser fra arbejdet i de varme lokaler. Ved højere luftfugtighed skal der tilbydes pauser fra arbejdet i de varme lokaler ved en lavere temperatur end 32 °C .

I **meget kolde perioder** kan der være kuldenedfald eller kuldestråling, der føles som træk. Det kan være, fordi vægge, gulve eller vinduer er dårligt isolerede. Her kan man enten øge opvarmningen i området, få isoleret områderne bedre eller flytte arbejdspladserne væk fra områderne med kuldenedfald og stråling.

Hvis det ikke er nok til at fjerne generne, bør der stilles varmt arbejdstøj til rådighed.

Kartonkniven er et vigtigt dagligt redskab, når man skal skære kasser med varer op.

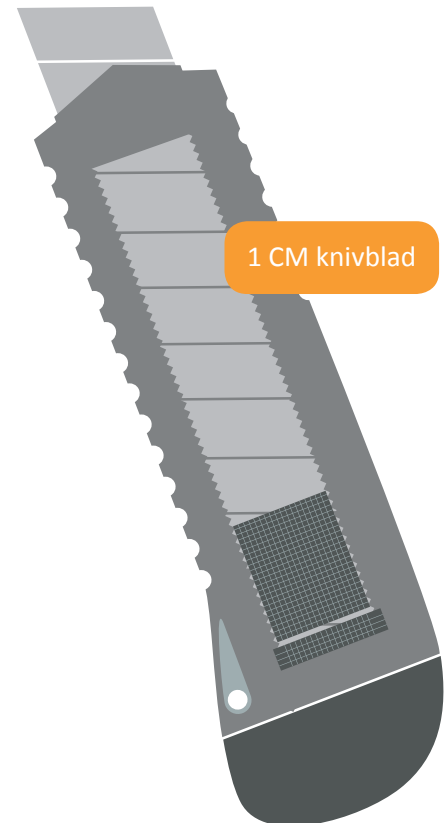
Man bør kun bruge kartonkniven til at **skære i pap, snor og strips**.

Når man skærer, skal man holde den frie hånd i sikker afstand fra kniven og undgå at skære direkte ind mod kroppen eller en kollega. Skyd kun 1 centimeter knivsblad ud ad gangen for at undgå at bladet knækker og lås kniven i positionen, hvis det er muligt.

Efter brug bør man altid trække knivsbladet tilbage i skaftet og lægge kartonkniven tilbage på sin plads, så man undgår, at nogen skærer sig på den.

Når kartonkniven bliver sløv, skal man straks skifte skærebladet ud, fordi sløve knive let hopper ud af skærelinjen, og dermed kan skade brugeren eller varen. Det afbrækkede knivsblad skal man lægge i en særlig beholder til skarpe genstande. Så sørg for at placere en sådan beholder på lageret.

Husk at kniven skal blive på arbejdspladsen.

Relevante love og regler

Arbejdsministeriets bekendtgørelse nr. 96 om faste arbejdssteders indretning
Arbejdstilsynets bekendtgørelse nr. 559 om Arbejdets udførelse
Arbejdstilsynets bekendtgørelse nr. 1109 om anvendelse af tekniske hjælpemidler
Arbejdstilsynets bekendtgørelse nr. 518 om sikkerhedsskiltning og anden form for signalgivning

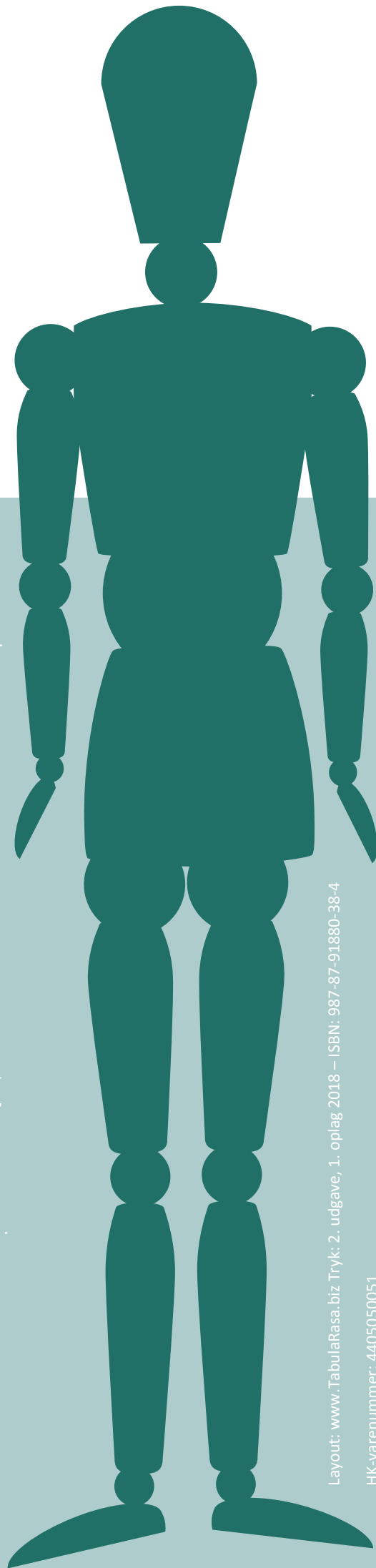
Relevante vejledninger fra Arbejdstilsynet

At-vejledning A.1.2 Indeklima
At-vejledning A.1.5 Kunstig belysning
At-vejledning B.3.1.1. Brug af transportable stiger
At-vejledning F.0.6. Forebyggelse af ulykkerisici ved hjælp af orden og ryddelighed
At-vejledning A.1.9 Faste arbejdssteders indretning
At-vejledning A.1.10 Flugtveje og sikkerhedsbelysning (nødbelysning) på faste arbejdssteder
At-vejledning A.1.11 Arbejdsrum på faste arbejdssteder
At-vejledning A.1.12 Temperatur i arbejdsrum på faste arbejdssteder
At-vejledning A.1.14 Planlægning af faste arbejdssteders indretning
At-vejledning A.1.15 Arbejdspladsens indretning og inventar
At-vejledning A.1.6 Faldrisiko på gulv

www.bfahandel.dk

Små lagre i forbindelse med butikker er ofte tætpakkede baglokaler eller kælderrum, mindre lagre med reoler, små stødpudelagre i selve butikken eller smalle reoler i gangene.

Denne vejledning giver gode råd om, hvordan de små lagre bliver indrettet bedst muligt, så de lever op til reglerne om et godt arbejdsmiljø samt vejledning om andre forhold, der har betydning for arbejdsmiljøet på de små lagre.

BFA handel

www.bfahandel.dk

Materialet er udgivet af:

Branchefællesskabet for Arbejdsmiljø (BFA)
Handel, Finans og Kontor
Tlf. 33 74 63 39
info@bfahandelfinanskontor.dk
www.bfahandelfinanskontor.dk

I Branchefællesskabet for Arbejdsmiljø samarbejder arbejdsmarkedets parter for at sikre et godt arbejdsmiljø inden for branchen og udgiver vejledende materiale i form af branchevejledninger, pjecer, instruktionsværktøjer mv., der understøtter arbejdsmiljøarbejdet på arbejdspladserne.

Dette materiale er udarbejdet i udvalget for de-tailhandelsområdet under BFA Handel, Finans og Kontor. Udvalget består af: Dansk Erhverv, HK Handel, Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger, Brugsforeningernes Arbejdsgiverforening, De Danske Slagtermestre, Bager- og Konditormestre i Danmark, Drivkraft Danmark, Fødevarerforbundet NNF, og Serviceforbundet.

www.bfahandel.dk

Branchefællesskab for arbejdsmiljø
for Handel, Finans og Kontor